

recenzije

M. Vugdelija: BOŽJE ZAPOVIJEDI: PUTOKAZ AUTENTIČNOG ŽIVLJENJA I DANAS?!, Izd. Franjevačka visoka bogoslovljia Makarska, Zagreb 1989, 249 str., cijena protuvrijednost 15 DM

Autor je mladi profesor Svetog pisma na Franjevačkoj bogoslovljii u Makarskoj, poznat po disertaciji, obranjenoj kod B. Dude u Zagrebu: *Pastoralni aspekti besjede u prisposodobama*, isti izdavač, 1985. Tko je pratio makarski časopis »Službu Božju« god. 1987. i 1988., sjeća se njegova niza članaka o dekalogu općenito i o pojedinim zapovijedima, pisanih sa stanovišta egzegetskog tumačenja Dekaloga unutar cijelog SP ali i razrađenih za primjenu u liturgijskim slavljinama te katehezama.

Iz predgovora ovoj knjizi vidimo povod i cilj knjige: autor je bio pozivan na tribine i duhovne obnove na kojima je kao bibličar izlagao pojedinu zapovijed. Na kraju je doradio niz tema u zaokruženu knjigu. Knjiga predstavlja pravu novost u hrvatskoj teološkoj literaturi, jer su dosadašnji priređivači Zapovijedi pisali kao pučki propovjednici (Janko Penić u Zagrebu 1973.), katehete odraslih (Franjo Šipušić u Opatiji 1977.), priređivači pučkih kalendara godišnjaka (V. Karlović, *Dobri Pastir* 1975, 1979. i dr.), ili biskupi-propovjednici (Msgr. Alfred Pichler u Banja Luci 1985.). Oni koji su studirali moralku prema Dekalogu trebali bi najprije pročitati str. 20–28 gdje se govori o savezu između Izraela i Jahve kao temeljnoj dogmi Staroga zavjeta te Dekalogu kao dokumentu saveza. Bog osloboditelj i saveznik »solidaran je sa svakim ljudskim pokušajem koji ide za tim da istinski oslobodi čovjeka na svim područjima i razinama« (21). U tom smislu i Crkva je »zajednica u izlasku«. Bog je najprije za svoj narod nešto učinio i neprestano čini, a onda traži da taj narod vrši njegove zapovijedi. »Iz tijeisne povezanosti Dekaloga s izlaskom iz Egipta proizlazila da su njegove zapovijedi putokaz u život, a ne odredbe nekog boga tiranina koji želi

sputati ljudsku slobodu. Dosljedno tome, izostavi li se ta povezanost, gubi se iz vida osnovno usmjerenje Dekaloga i razrušuje njegov temelj« (24).

Prva zapovijed temelji ljudsko dostojanstvo na biblijskom monoteizmu. Zato »nas osposobljava za trajnu kritiku ideologija i raznoraznih apsolutizama« (40). U našim katekizmima ne stoji starozavjetni dodatak za prvu zapovijed o zabrani pravljenja Božjeg lika. Tom je zabranom naglašena Jahvina transcendentalnost, jer se »Bog ne može fiksirati, lokalizirati, ograničiti jednim likom, vezivati uz jednu sliku. Bog je osoba koja putuje sa svojim narodom« (44). Ovo ujedno uključuje stalno ispravljanje slike o Bogu kod samih vjernika, jer su vlastodršci tokom povijesti nametali Boga kao branitelja svega postojećeg. Sam ateizam nikao je iz suprotstavljanja ideologiziranom pojmu Boga kao saveznika starog poretka i bogataša. Druga zapovijed zabranjuje magijsku uporabu Božjeg imena a time »dodiruje najdublju i najjaču čovjekovu strast: strast da vlada drugima« (54).

Zapovijed o subotnjem počinku posvećuje ljudsko vrijeme jer traži udioništvo »na Božjem rekreativnom počinku, udioništvo na blagoslovima kojima je Bog opskrbio sedmi dan i udioništvo na posebnoj namjeni subote – svetosti« (62). Svakog sedmog dana Božji narod posvećuje sebi da je njegov Bog osloboditelj i zato ova zapovijed »brani čovjekov život i njegovu slobodu, omogućuje čovjeku život dostojan čovjeka« (63). Isus je oslobodio subotnji počinak legalističkih naslaga. Kako je »prema biblijskom viđenju čovjek bitno društveno biće, dosljedno tomu, može se kao ljudska osoba ostvariti u punini samo u zajedništvu s drugima. A nigdje se bratstvo zajedništvo tako ne pospješuje i ražaruje kao na nedjeljnim euharistijskim slavljinama« (83).

Četvrta zapovijed – kao i sve ostale – je prvenstveno upućena odrasloj djeci ne-

moćnih roditelja. »Poštuj oca i majku...« znači: »brini se za njih kad onemoćaju«. Ta zapovijed zove na sklad i povjerenje među generacijama te na odgajanje djece za punu osobnost, a ne »da se djeca oblikuju prema slici i prilici roditelja« (93). Ova zapovijed potiče i na pažnju prema svima starim osobama u civilizaciji starijih domova i izoliranih penzionera. Povijesni kontekst pete zapovijedi je zabrana krvne osvete prema plemenskim pravilima, a danas u svjetlu nje promatramo probleme rata i smrtnih kazne, pobačaja, samoubojstva, eutanazije, životnih uvjeta ispod granice ljudskog minimuma i dr.

Šesta zapovijed štiti brak i obitelj od vremena kad je u istoj kući živjelo više parova do danas. Iako izravno govori samo o brakolomstvu, s vremenom je – osobito na temelju Isusove proročke strogosti – dovedena »u vezu sa svim pitanjima seksualne etike« (121). Traži da ljudsku spolnost vjernički vrednujemo. Ovu zapovijed autor je najopširnije obradio (109–150) uvaživši ne samo učenje cijele Biblije o ljudskoj seksualnosti nego i najnovije smjernice crkvenog učiteljstva.

Prema starozavjetnom kontekstu, sedma zapovijed »zabranjuje krađu ljudi i krađu dobara« (151) jer su u stara vremena osobe bile otimane te prodavane u ropstvo. Danas ta zapovijed traži od nas »da se borimo protiv nepravde i tlačanja nezaštićenih članova društva« (175). Osmu zapovijed u povijesnom kontekstu prvenstveno zabranjuje lažno svjedočenje na sudu, a onda traži da u iznošenju istine poštuju ljubav prema bližnjemu. Deveta i deseta zapovijed preuzimaju problematiku preljuba i krađe u dubljem vidu: »Silaze u čovjekovu nutrinu, hvataju se u koštac s najtajnijim željama i porivima, koji su dostupni samo Bogu i nama samima« (187). U današnjim prilikama ona skreće pažnju na ljudsku okolinu kako mi danas ne bismo zatrovali ili uništili prirodu generacijama koje dolaze iza nas (206).

U zaključku (207) autor naglašava da je »dubinski cilj zapovijedi da potaknu ljubav prema Bogu i bližnjemu, odnosno da njeguju bogoljublje i bratoljublje«.

U poglavju »Dekalog u Bibliji i kršćanskoj katehezi kroz povijest« (208–230) donešen je povijesni pregled ugradivanja Dekaloga u kršćanski vjerski odgoj. Za Crkvu Zapada najzaslužniji je sv. Augustin. U njegovo doba manihejci su pripisivali Dekalog zlom počelu, a hiponski biskup je dokazivao da je i Dekalog riječ Božja, sveo ga na zapovijed ljubavi prema Bogu i bližnjemu te ga »uveo u kršćanski nauk i u moralnu pouku katekumena i

vjernika« (228). U »Zaglavnim mislima« (231–236) V. pokazuje utjecaj Božjih zapovijedi na uljudivanje svijeta i pozitivno odgovara na pitanje iz naslova svoje knjige. Pri tome ističe kako je »zadaca Crkve danas, kao i u svim prethodnim vremenima, da dadne božanskim zapovijedima oblik 'mesa i krvi' tj. da učini da se one utjelove u ovom našem današnjem vremenu« (235). Egzegete povezuju Dekalog s temeljnim pravima pojedinaca i zajednica, iako je to kao pojam u međunarodnom pravu prihvaćeno tek Poveljom ujedinenih nacija iz god. 1948. Bibliografija (239–244) obuhvaća 154 naslova knjiga i članaka koji se više puta navode u toku izlaganja. Iz nje vidimo da se autor služio ne samo strogo znanstvenim egzegetskim djelima nego i popularnim naslovima autora koji preriču Dekalog za današnje vjernike.

Sa stanovništa egzegetskog utkivanja Dekaloga u cijelo SP autor je obavio pionirski posao u hrvatskoj teološkoj literaturi i zaslužuje da se zahvalno služimo rezultatima njegova istraživanja. Dakako, kako ništa ljudsko nije savršeno, sa stanovništa egzegete moglo bi se prigovoriti što nije podijelio strogo egzegetski dio pri obradi pojedine zapovijedi od aplikacije. Dekalogu u NZ posvetio je pod posebnim naslovom samo pet stranica (211–216), dok bi bilo poželjno više prostora za zgodu o bogatom mladiću prema sinopticima, prilikom koje Isus citira Dekalog i kao svoju zapovijed, te za Rim 13,8–10 gdje Pavao navodi neke zapovijedi Dekaloga te odmah dodaje da su sve ispunjene u ljubavi, jer je ljubav punina Zakona. To ne bi knjigu učinilo puno debljom, a pokazalo bi razvoj objave unutar samog SP. Unatoč ovom metodološkom nedostatku, knjigu toplo preporučujem profesorima moralne teologije, propovjednicima, katehetama i zainteresiranim laicima.

Sarajevo, 21. siječnja 1990. M. Zovkić

N. Lohfink: DER NIEMALS GEKÜNDIGTE BUND. EXEGETISCHE GEDANKEN ZUM CHRISTLICH-JÜDISCHEN DIALOG, Wien, Herder 1989, 120 str., cijena 123,20 A Sch.

Autor je frankfurtski egzegeta koji piše stručne i popularne priloge o starozavjetnim tekstovima. Knjiga je razrada referata o pojmu saveza u SP, održanog redovnicima u Rimu na četverodnevnom seminaru u siječnju 1989. te prodiskutiranog s učesnicama seminara i rabinom Normanom Solomonom kojega su redovnice također pozvale na svoj seminar. Autor je, kako ističe u uvodu, ovom knjigom želio